

Ahogy a napokban egy netes honlapon olvastam, Dobszay László korunk egyik utolsó polihisztora volt. Talán nem túlzás ez, s aki a mai előadásokat végighallgatja, reményeim szerint megbizonyosodhat róla, hisz nem „csak” érdeklődési területekről hallhatunk, hanem olyan tudományterületekről, melyek majd mindegyikében eredetét alkotott a Tanár úr, sőt talán egyik titkát is megérthetjük: szerteágazó ismeretei segítették abban is, hogy olyan egyedülállóan komplex módon tudta látni és láttatni különböző tudományterületek összefüggéseit.

Eredeti elképzelésem szerint mai konferenciánk első felében az egyházi, egyházzenei témákról szólnánk, a második felében pedig a világi zenei kapcsolódásokat tekintenénk át. Igazából, mint majd halljuk, oly módon átszövik egymást e témák, hogy néha nehéz szétválasztani őket.

Első előadónk olyasmiről fog beszélni, ami már sokunknak nem közvetlen élmény, emlék. A kezdetek, az első próbálkozások a zsinat után a magyar nyelvű liturgia és azon belül a liturgikus zene igényes módon való gyakorlati megvalósítására. Előadónk Török József egyháztörténész, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem professzora.

Török József: Dobszay László és a népnyelvű zsolozsma

Igyekszem úgy beszélni, hogy ne magamat komponáljam bele ebbe az 5 percbe, hanem Dobszay Lászlóról, illetve a népnyelvű vecsernyének a kialakulásáról beszéljek pár szót. A zsinat utáni liturgikus megújulásnak kétféle modellje volt. Ahogy egy ház felújításának is: vagy felújítják a házat, megcsinálják a szükséges javításokat, kiegészítéseket, átalakításokat, vagy pedig szétdobják az egész házat és alapjaiból valami újat építenek. Mindenkire rábízom, hogy a liturgikus reform miként valósult meg, illetve, hogy milyen eredménnyel. Azonban a hatvanas években tényleg jogos várakozás élt nagyon sok katolikusban a liturgia bizonyos fokú megújulása iránt. És amikor a zsinat meghozta a maga liturgikus konstitúcióját és az ismertté vált, akkor azt kell mondani, hogy a magyar szellemi életnek is kiválóságai voltak, akik rezonáltak erre, és ekkor szólalt meg közösen három kiváló személyiség, Mezei László, Bálint Sándor, Rajeczky Benjamin a Vigilia hasábjain. Próbálták lefektetni a magyar nyelvű liturgikus szövegek s dallamok körüli, vagy azokat szolgáló alapelveket. Ez a közös megnyilatkozásuk megjelent, senki nem vett róla tudomást. Dobszay László velük ekkor már kapcsolatban volt. És hogy a népnyelvű zsolozsmának milyen eredete volt, esetleg még Szűnyog Xavér mellett a Szabina-kápolnában, ezt nem tudom, de egy biztos, hogy a Tövis utcai kápolnában a hatvanas évek második felében már elkezdték énekelni azt a népnyelvű vecsernyét, ami 1969-ben leköltözött az Egyetemi templomba, és amibe jómagam 1970-től kapcsolódtam bele. A szövegek, zsoltszövegek kiválasztásában szerepe volt Mezei Lászlónak is. Nyilvánvaló, hogy az antifónák, rezponzóriumok, himnusz-dallamok kialakítását Rajeczky Benjamin, Dobszay László, illetve a himnuszszövegeknek a fordítását sok esetben Csanád Béla professzor, papköltő, kiváló műfordító végezte el. Amikor én 1970-ben kispap lettem, akkor az Egyetemi templomban

egyik vasárnap este latinul énekeltük a vecsernyét, a következő vasárnap magyarul a már ismert népszolozsmát. 1971-től a latin zsolozsmát, a latin vecsernyét kiszorította a magyar. Egyszerűen zenei nehézségeink voltak, a latin nyelv sem volt könnyű, és mivel vasárnap reggel latinul végeztük a zsolozsmát, a konventmise latinul volt, ezért lett minden vasárnap este népnyelvű a vecsernye. Volt egy törzsanyaga, és idővel, négy-öt év alatt bővült ki úgy, hogy akkorra már minden egyes ünnepnek megvoltak a maga saját szövegei. Sok esetben szombat estére készült el Csanád Bélának az egyébként veretes, kiváló fordítása, és vasárnap délelőtt az előénekesek-korátorok csak ezt gyakorolták, hogy este már, mondjuk, egy Krisztus Király-ünnep szövegei, dallamai megszólaljanak. Ez az egyik, amit akartam mondani, hogy fokozatosan épült ki a megfelelő igények szerint.

A másik, aminek szemtanúja voltam: a szeged-alsóvárosi búcsúban igény mutatkozott egy teljesen kidolgozott Boldogasszony-offíciumra, amit kérésünkre Dobszay László megcsinált. A betanulást aztán ránk hagyta, de akkor még, azokban a hetvenes években néhány alkalommal a Rókus-templom leánykara szinte teljes létszámmal lejött Szeged-Alsóváros Havas Boldogasszony-búcsújára, és ez nagy segítséget jelentett a zsolozsma bevezetésénél.

A harmadik, amit még szeretnék mondani, az, hogy a zsinat utáni években a mi egyházi előjáróink némileg tájékozatlanul engedték, hogy mi kispapok bármit csináljunk. Éppen ezért eléggé rendezetlen liturgikus mozgásokat engedtünk meg magunknak, addig míg Dobszay László nem figyelmeztetett bennünket, hogy a bevonulás, a kivonulás miként történjen, a pulpitus legyen előttünk, hogy ne az üres térben árválkodjon ott két előénekes. És ezeket az apró dolgokat ő tanácsolta nekem, hogy írjam össze egy forgatókönyvben, vagyis egy ordináriusban —mondjuk így—, hogy meglegyen a hagyomány. Én összeírtam és 1997-ig zajlott az Egyetemi templomban ez a fajta népnyelvű vecsernye. Dobszay Lászlónak a mindenre kiterjedő figyelme az én papi nemzedékemnek nagyon sokat adott ezen az egy, vasárnap esti népnyelvű vecsernyén keresztül is.

Amikor Dobszay magyar egyházzeneről beszélt, ez alatt sosem csak a katolikus egyházi zenét értette. Most az ökumenikus imahéttel a hátunk mögött különösen aktuális Dobszay ökumenéjéről szólni. Tudjuk (akik ismertük), hogy ökumenikus gondolkodása sosem kötelező illendőségből fakadt, hanem valóban megélt dolog volt. Ez a magatartása tükröződött az Egyházzene Tanszék működésében is, olyannyira, hogy annak két és fél évtizedes működése alatt én nem emlékszem ilyesfajta komolyabb súrlódásra, sem a diákok, sem a tanárok között. Ahogy a tanszék működésének családi hangulata minden hozzánk betevődött irigységgel vegyes csodálatra készlet, meggyőződésem, hogy ennek egyik fontos eleme ez a valódi ökumené, mely felül tud emelkedni évszázados ellentéteken és őszintén tud a másik értékeire rácsodálkozni, belőlük gazdagodni. Hafenschér Károlyt, az Evangélikus Egyház Zsinatának lelkes elnökét, miniszteri biztost kértem fel, hogy beszéljen Dobszay Lászlóról, az ökumené emberéről.